

PÅ EGEN HÅND MATERIALE

HENRIKHARPESTRENGS
HAVE

INFORMATION SARKEFTERÅRSSPLANTER

SAGNLANDET

LEJRE

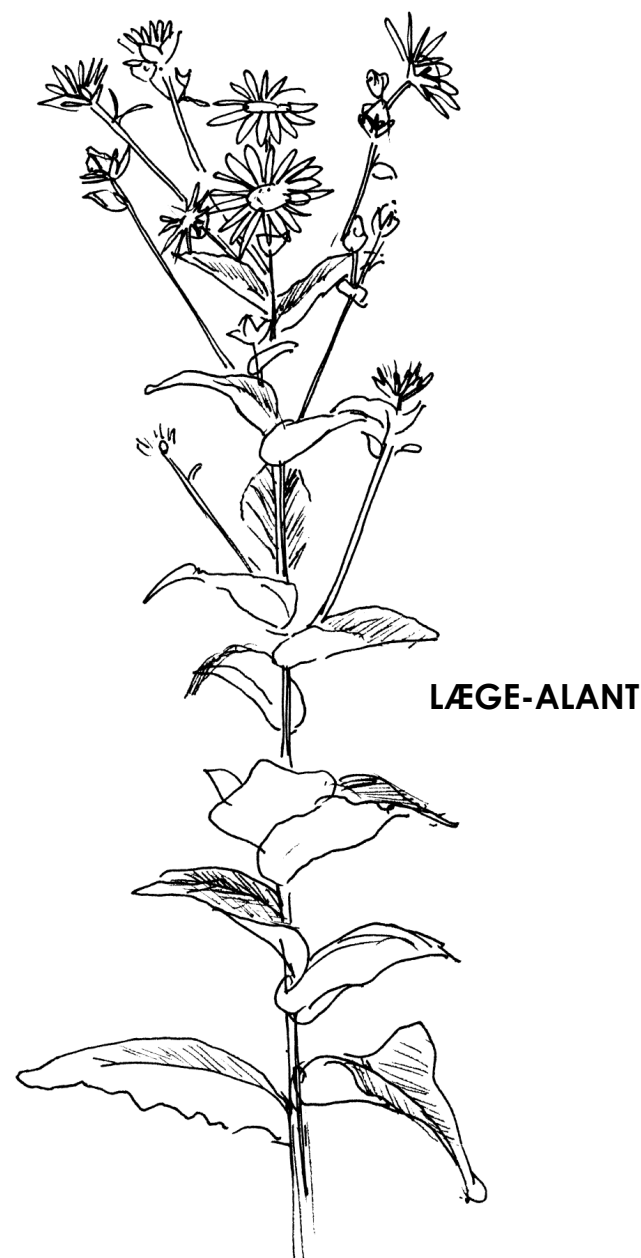

INFORMATIONSAARK EFTERÅRSSPLANTER

LÆGE-ALANT

Planten hører til den gruppe, vi i dag kalder kurvblomstfamilien. Hos denne familie er det, vi opfatter som én blomst, faktisk mange blomster samlet på en skive, i en kurv. Hos læge-alant er blomsterne i kurven en mængde små, gule blomster - skiveblomsterne. Rundt om dem er

der en række randblomster med en lidt lysere gul farve. Henrik Harpestreng skriver, at planten er våd og hed. Han anbefaler roden mod hård mave. Han nævner også, at den kan virke urindrivende, og den hjælper mod hoste. I en bog fra vor tid står der, at den er god mod kighoste. Det er altså en viden, der er bevaret i ca. 700 år.

LÆGE-ALANT

BULMEURT

BULMEURT

Ifølge Harpestreng er denne plante kold, og han anbefaler den bl.a. mod bylder og fodsygdomme. Men desværre siger han også, at den kan bruges mod tandpine - en noget farlig kur. De grønne dele af planten er nemlig giftige. Det kan være grunden til, at vi ikke finder den i en nutidig bog om

lægeplanter.

Bulmeurt tilhører gruppen natskyggefamilien ligesom tomat og kartoffel. De fleste planter i denne gruppe har giftstoffer i de grønne dele. Hos planterne i denne familie er blomstens 5 farvede blade, kronbladene, sammenvoksede. Det samme er de 5 bægerblade, de grønne blade under kronen. Frugterne er ofte bær som f.eks. hos tomat.

INFORMATIONSAARK EFTERÅRSSPLANTER

GLAT BURRE

De burre, mange plukker og kaster mod hinanden, så de runde "kugler" hænger fast i tøj og hår, er en såkaldt kurv, en samling af mange blomster. Omkring blomsterne er der en række blade, kurvbladene, der alle har en krog. Disse kroge får "kuglen", i blomsterstanden til at hænge i. Andre planter i gruppen af kurvplanter er mælkebøtte, bellis og den blå cikorie.

I Harpestrengs bog står der, at glat burre er hed og tør. Planten anbefales sammen med skræppe mod tynd mave. Kogt i vin skulle den gavne hjernen. Den skulle også gøre gæsterne glade, hvis den blev strøet på gulvet. I vore dage anbefales planten mod åndenød, gigt og betændelse.

GLAT BURRE

HJULKRONE

HJULKRONE

I Harpestrengs bog anføres, at planten hjælper mod sygdomme i bryst, lunge og strube og i øvrigt mod "alt det, som skadeligt er". Samtidig står der, at den bringer glæder, når den drikkes blandet med vin. Det stemmer overens med, at den i dag anbefales mod bl.a. søvnløshed og melankoli.

Blomsten har 5 spidse kronblade og nogle såkaldte svælgskæl, der indrammer de mørke støvknapper. Vi kalder gruppen, som hjulkrone tilhører, for rubladfamilien. Har man én gang rørt ved planterne i denne gruppe, forstår man udmærket det navn.

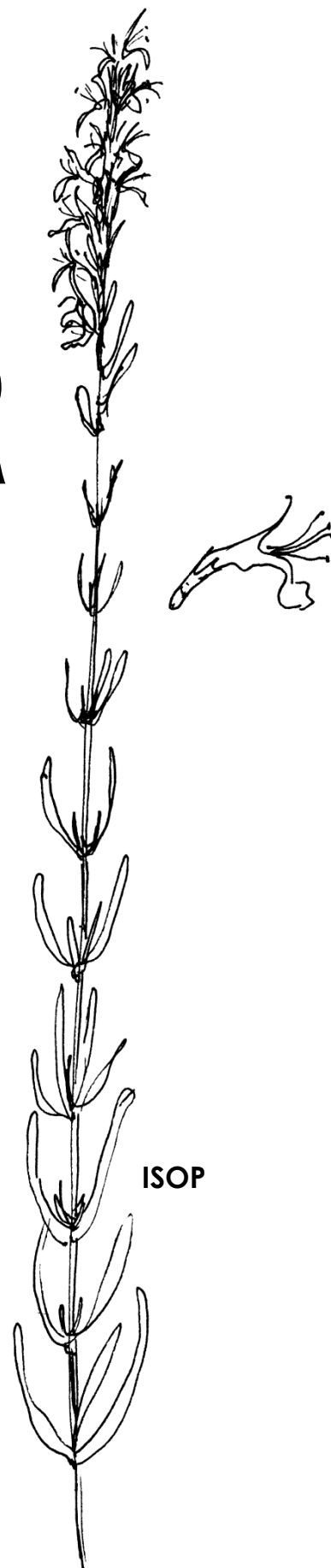
INFORMATIONSAK EFTERÅRSSPLANTER

IHOP

Denne plante er ifølge Harpestreng hed og tør. En te af planten kan rense brystet og klare stemmen. I dagens sprog hjælper den mod brystkatar, astma og slim i lungerne. Stødt sammen med honning, eddike og karse kan den også fungere som

afføringsmiddel.

I dag placerer vi isop i gruppen læbeblomstfamilien. Planterne i denne familie har asymetriske blomster med en 2-fliget overlæbe og en 3-fliget underlæbe. Ofte har de firkantet stængel, og bladene sidder modsat op ad den.

ISOP

LÆGE-JORDRØG

LÆGE-JORDRØG

Planten er, som I har set, en lille glat urt med små tragtformede blomster, der sidder i en klase. Blomsterne har sporer,

der gemmer på nektar. Sammen med lærkespore hører jordrøg til gruppen jordrøgfamilien.

Medicinsk nævner Harpestreng, at den er urindrivende og god mod betændelse. Henrik Smid, der var livlæge for Christian 2., vil bruge den som brækmiddel. I dag anbefales denne lille urt også mod uren hud, fordi den fremmer hudfunktionen.

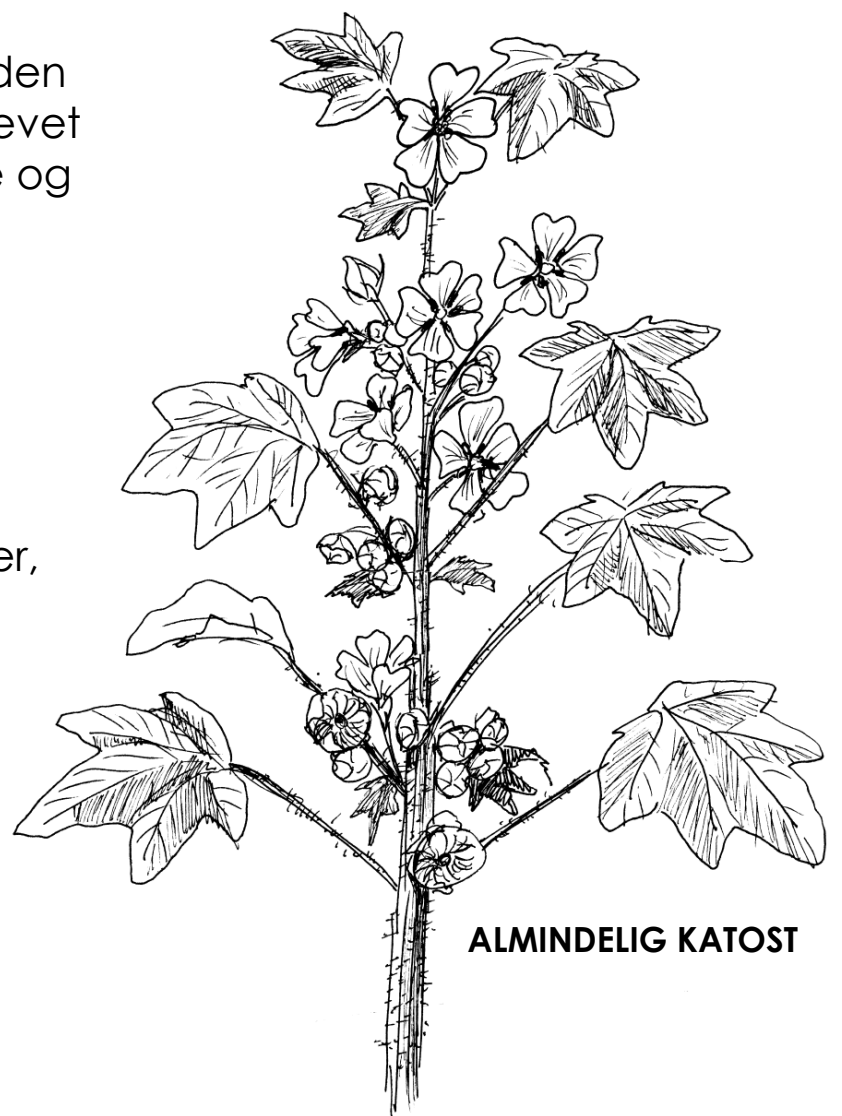
INFORMATIONSAARK EFTERÅRSSPLANTER

ALMINDELIG KATOST

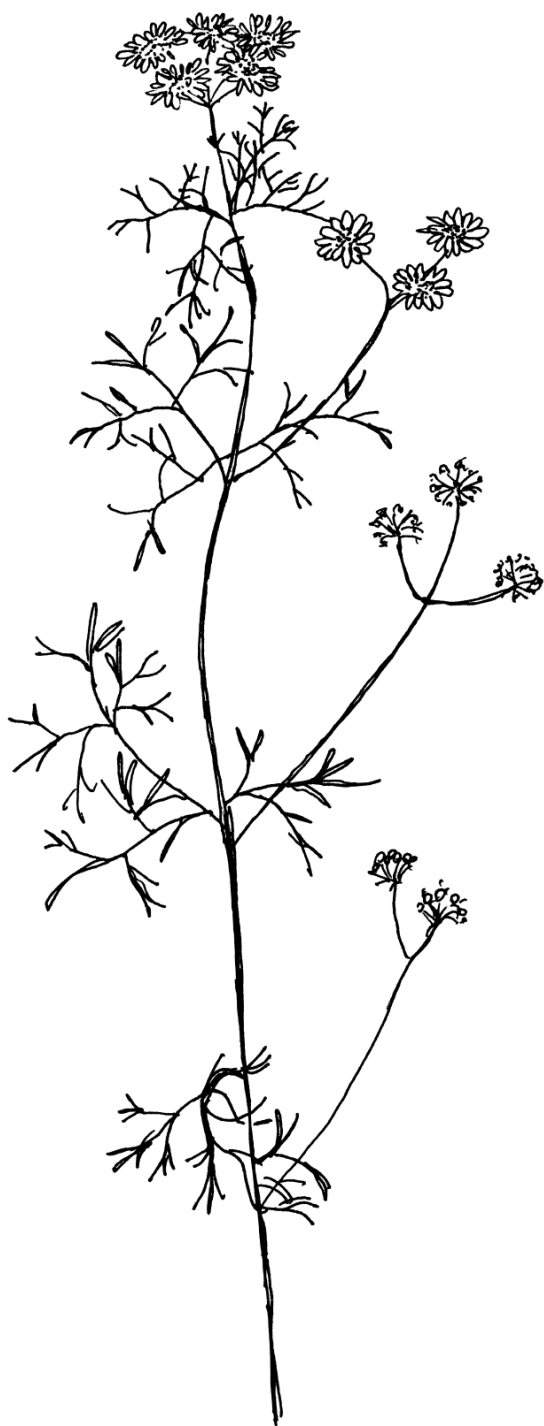
Harpestreng anbefaler almindelig katost mod en række sygdomme. Den skal bl.a. være god mod forstoppelse, give rigelig mælk til ammende kvinder og læge blodige hudsår. Smid opsummerer: ved at drikke katost beskyttes man mod alle sygdomme. I dag er man mere

beskeden og anbefaler den som gurglevand mod hævet hals, mandelbetændelse og tandsvulster.

Blomsten har 5 farvede kronblade og i midten en masse støvblade, støvdragere. De samles fornede i et rør. Bladene er forsynet med 5-7 lapper, der hver især er takkede.

ALMINDELIG KATOST

KRANSBURRE

KORIANDER

Denne plante hører til gruppen skærmpantefamilien. Det er en stor familie med mange nytteplanter, men også med nogle meget giftige. Navnet på gruppen kommer af, at de små blomster sidder sammen i noget, der kan ligne en paraply, en skærm. Disse paraplyer sidder

igen sammen i en stor skærm.

Smid siger, at planten køler og tørrer - det samme som Harpestreng, der kalder den for kold og tør. Den skulle kunne bruges mod spolorm og bylder og kunne standse tynd mave. Den kan også virke opløftende, euforiserende, men i dag bruges den udelukkende i madlavning.

INFORMATIONSARK EFTERÅRSSPLANTER

LÆGE-STOKROSE

Gennem tiden har der været mange meninger om, hvad denne plante hjalp mod. Udgangspunktet har været, som Harpestreng skriver, at den hjælper udvortes ved at rense sår, hjælper på smertende bagdel og heler hård bullenskab. At den har været meget brugt, siger det videnskabelige navn *Althaea*

officinalis - *officinalis* betyder nemlig "anvendelig som lægemiddel".

Lægestokrose hører til katostfamilien. Denne gruppe har 5 grønne bægerblade og 5 farvede kronblade. Blomsten har mange støvblade, der står som en dusk i midten af blomsten.

LÆGE-STOKROSE

MORGENFRUE

MORGENFRUE

Yderst i det, vi opfatter som blomster er der flere rækker grønne kurvblade. Dernæst kommer flere rækker farvede hunblomster og i midten tætsiddende gule hanblomster. De mange

blomster danner det, vi kalder en kurv, og gruppen hedder da også kurvblomstfamilien.

En kold og tør plante, der styrker maven og hjælper mod hugormebid. Den kan også dæmpe feber. Harpestreng nævner også, at den hjælper mod malaria, som altså må have været en sygdom, som middelalderens mennesker i Danmark skulle regne med.

INFORMATIONSAK EFTERÅRSSPLANTER

SORT NATSKYGGE

Her er igen tale om en giftig plante. Men den har også været brugt i medicinen. Det viser, at en plante kan være giftig og helbredende på samme tid. Det kommer kun an på, hvor meget af planten man spiser. Sort natskygge anbefales dog fortrinsvis brugt udvendigt mod smerter i ører og øjne.

Hos natskyggefamilien, som er den gruppe, denne plante hører til, er de grønne bægerblade og

de farvede kronblade sammen- voksede.

Blomsterne udvikler sig hos sort natskygge til små sorte bær.

Blandt de helbredende urter, I fandt i Harpestrængs have, er der altså planter fra flere grupper, familier.

SORT NATSKYGGE

SKOLETJENESTEN:

www.skoletjenesten.dk

SAGNLANDET LEJRE:

www.sagnlandet.dk

© SKOLETJENSTEN SAGNLANDET LEJRE

Redaktion og tekst: Bente Garbers

Illustrationer: Nina Siirid Dokkedal

Layout: Christine Roederer/Sagnlandet Lejre

HENRIK HARPESTRENGS HAVE

Hold nr. _____

Navne: _____

Opgavenr. _____

Opgavebeskrivelse

Svarmuligheder:

sæt kryds

A		

B		

C		

Udarbejdet af gruppenr: _____

Navne: _____

INFORMATIONSAARK EFTERÅRSSPLANTER

SKRIV HERUNDER, HVILKE PLANTER DER VAR FRA DEN FAMILIE, DER ER NÆVNT!

Fra jordrøgfamilien fandt vi planten:

Fra katostfamilien fandt vi planterne:

---

og:

Fra kurvblomstfamilien fandt vi planterne:

---

og:

---

og:

Fra læbeblomstfamilien fandt vi planten:

Fra natskyggefamilien fandt vi planterne:

---

og:

Fra rubladfamilien fandt vi planten:

Fra skærmplantefamilien fandt vi planten:

HENRIK HARPESTRENGS

HAVE

1 BERBERIS

Berberis vulgaris

Harpestreng skrev:

Den slukker tørsten, som kommer af hede. Styrker leveren og køler hede bylder, når den lægges på.

Nutidig anvendelse:

Homøopatisk ved leverlidelser

2 HVIDTJØRN

Crataegus

Harpestreng skrev:

Den heler syg mave. Dersom dens plantesaft bruges som smørelse, hjælper den for alle slags øjensygdomme – dog mest for dem, der giver hinde over øjnene.

Nutidig anvendelse:

Te af blomster og blade beskytter og regulerer hjertet. Virker også på for højt blodtryk. Nerveberoligende.

3 CYPRES

Cypressus semper virens

Harpestreng skrev:

Friske cypresfrugter drukket med vin, duer for indre skader, for blodløb og borttager al ond

væske, der farer til ens tarme og indre. Og den duer for hoste.

Nutidig anvendelse:

Busk og træ.

5 HUSLØG

Sempervivum tectorum

Harpestreng skrev:

Knuses den og lægges på betændte øjen, da hjælper det, også når den lægges på det der er brændt. Drypper man syresaft i øret, borttages ørepine. Blandes husløg i, er det endnu bedre.

Nutidig anvendelse:

Friske blade som omslag ved forbrænding.

Siges at beskytte mod lynnedslag og hekseri

6 HAVE-MALURT

Artemisia absinthium

Harpestreng skrev:

Stødes den i eddike og smører man sig dermed, fordrives lopper, og fluer flygter for den lugt

Nutidig anvendelse:

Mod epileptiske anfald, nervøse og hysteriske krampeanfald. God til snapse og te.

7 PIL

Salix

Harpestreng skrev:

Den hjælper mod hovedpine. Pilesaft hjælper blodomløbet.

Nutidig anvendelse:

Vi ved i dag, at pilebark indeholder salicylsyre, som bruges i smertestillende medicin.

8 HASSELURT

Asarum europaeum

Harpestreng skrev:

Den duer for sygdomme i leveren. Den renser hjerterødderne med opkast.

Nutidig anvendelse:

Homøopatisk ved ildebefindende, nervøs mathed, utilstrækkelig gennemblødning i hænderne.

Andet:

Hasselurten indgår i legen med at hjælpe Trolkvinden med at genvinde sine magiske kræfter.

HENRIK HARPESTRENGS HAVE

9 LIGUSTER

Ligustrum

Harpestreng skrev:

Mod bullen mave, drikkes denne urt med vin. Renser kvinder for uren urin, og duer mod værk i endetarm.

Nutidig anvendelse:

Prydbusk og hække.

10 KATTEURT

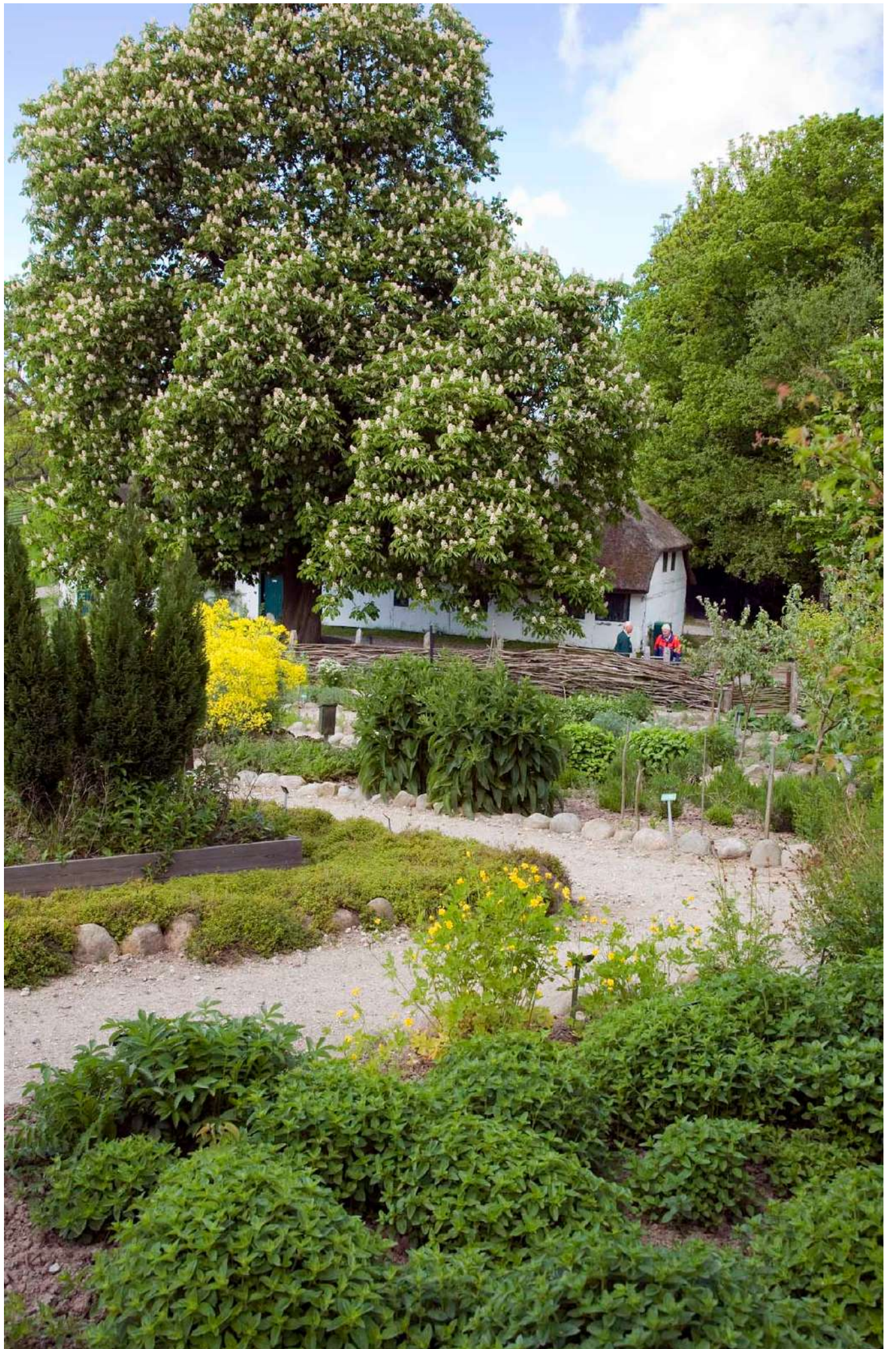
Nepeta cataria

Harpestreng skrev:

Knuses den og lægges på hugormebid, da duer det. Urten hjælper mod gulsot og sygdom i maven.

Nutidig anvendelse:

Bruges i te, tinktur og i salver.
OG katte elsker at rulle sig i den, derfor kan nogle planter se lidt 'misse' rable ud.

▲
 Denne vokser i bed nr. 3.
 Plantens navn: .....
 Jeres noter om planten: .....
 .....
 .....
 .....

▲
 Denne vokser i bed nr. 6.
 Plantens navn: .....
 Jeres noter om planten: .....
 .....
 .....
 .....

►
 Denne vokser i bed nr. 10.
 Plantens navn: .....
 Jeres noter om planten: .....
 .....
 .....
 .....

HARPESTRENGS PLANTER

HVORDAN GRUPPERER VI DEM?

Vi mennesker anbringer alting - også planterne - i grupper. Det giver os bl.a. overblik over det, der omgiver os. I skal finde nogle planter i Harpestrengs have. Senere, evt. hjemme på skolen, skal I arbejde med, hvordan de inddeles i grupper.

Dan først arbejdsgrupper på 3-4 personer. Gå hen til Harpestrengs have og find de planter, der er tegnet her på arket.

Når I har fundet planterne, skal I inddele dem i nogle grupper.

Diskuter, hvilke grupper I vil danne, og bliv enige om, hvad der gør, at planterne hører sammen i netop de grupper. Prøv at begrænse antallet af grupper til 3-5 stk.

Tag et stykke papir, og skriv planterne i de grupper, I har dannet. Skriv også, hvad der kendetegner den enkelte gruppe.

Når I kommer tilbage på skolen, kan I på www.skoletjenesten.dk finde nogle informationsark med oplysninger om planterne, som I har fundet, om lægeplanter gennem tiden og om, hvordan man før nu har inddelt planterne i grupper.

God arbejdslyst.

Denne vokser i bed nr. 6. ►

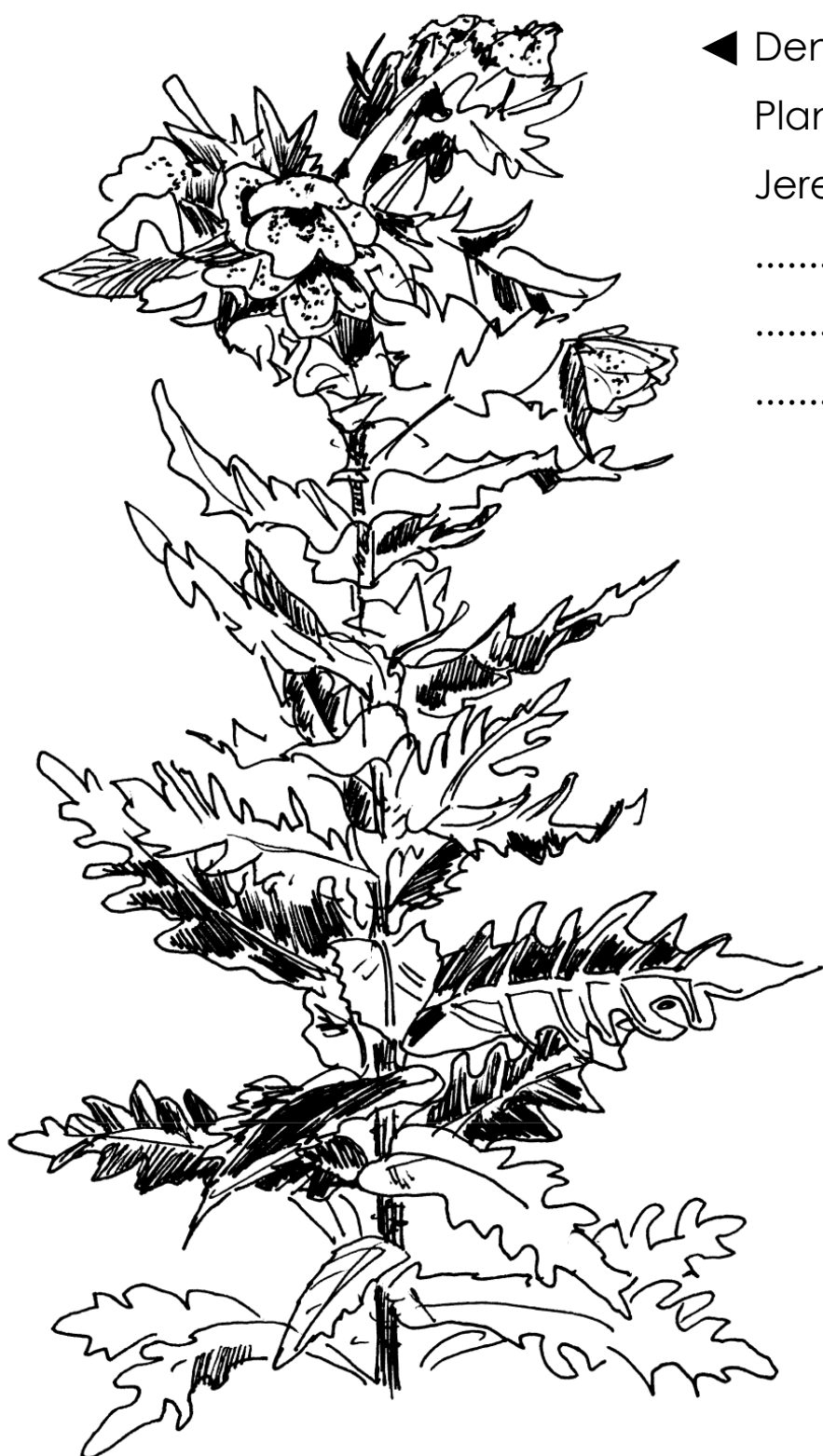
Plantens navn: .....

Jeres noter om planten: .....

.....

.....

.....

◀ Denne vokser i bed nr. 10.

Plantens navn: .....

Jeres noter om planten: .....

.....
.....
.....

Denne vokser i bed nr. 3.

Plantens navn: .....

Jeres noter om planten: .....

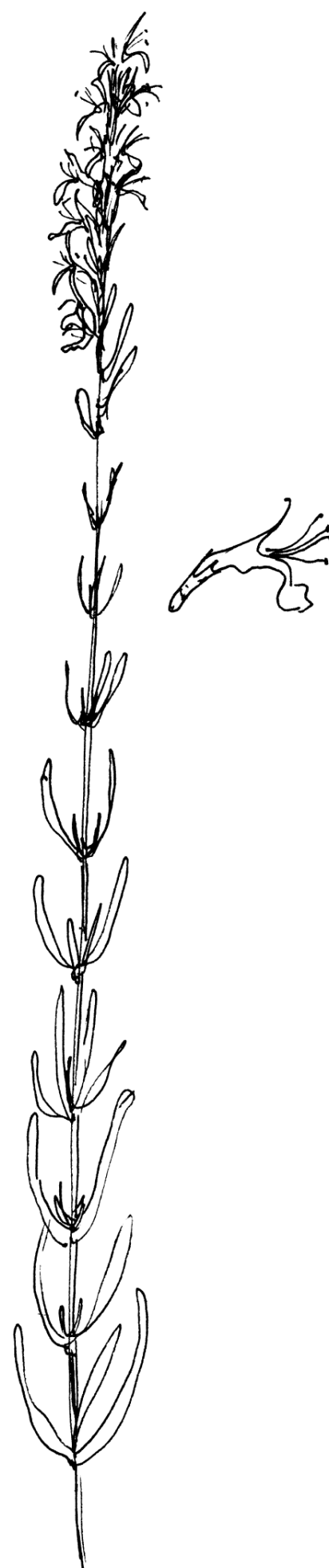
.....
.....
.....

◀ Denne vokser i bed nr. 3.

Plantens navn: .....

Jeres noter om planten: .....

.....
.....
.....

Denne vokser i bed nr. 10.

Plantens navn: .....

Jeres noter om planten: .....

.....

.....

.....

◀ Denne vokser i bed nr. 7.

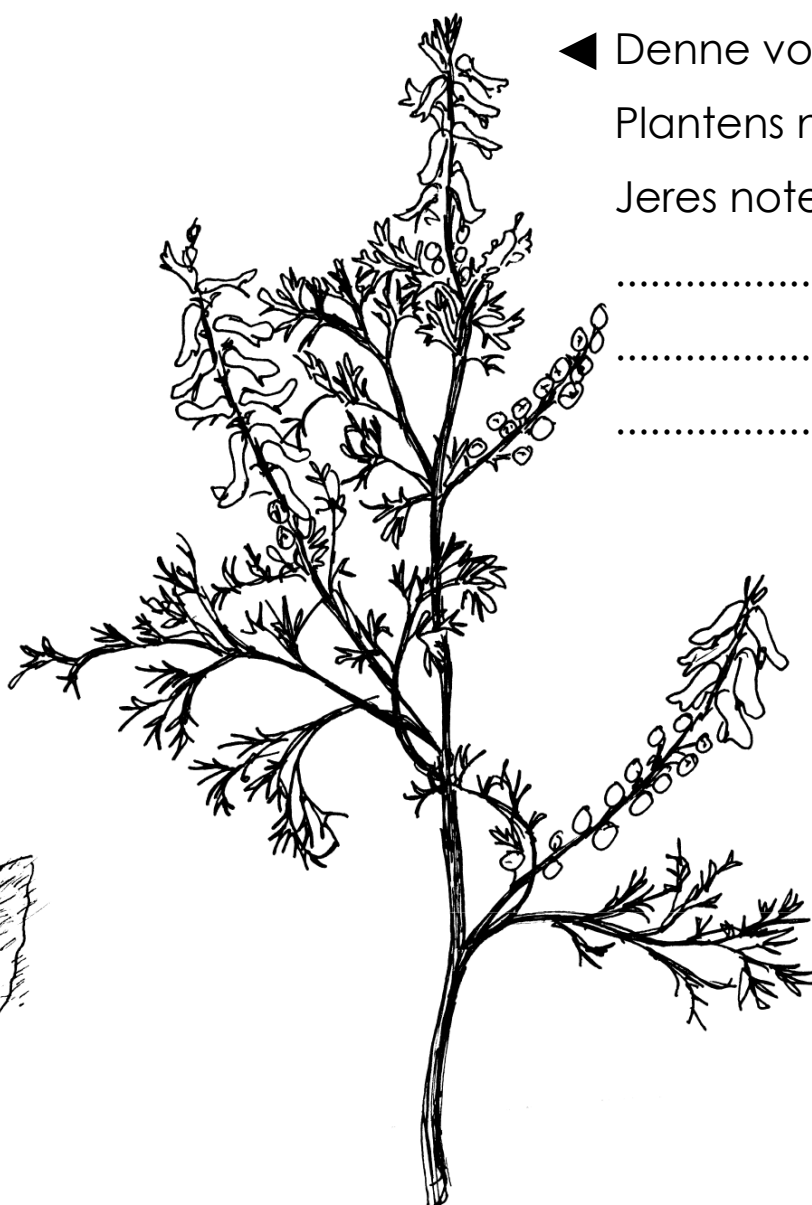
Plantens navn: .....

Jeres noter om planten: .....

.....

.....

.....

Denne vokser i bed nr. 9.

Plantens navn: .....

Jeres noter om planten: .....

.....

.....

.....

◀ Denne vokser i bed nr. 3.

Plantens navn: .....

Jeres noter om planten: .....

.....

.....

.....